

بندر حسینه در گذر تاریخ

تألیف

دکتر محمد حسن نیا

جنوب

تهران ۱۳۹۵

سرشناسه	حسن نیا، محمد، ۱۳۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور	بندر حسینه در گذر تاریخ / تالیف محمد حسن نیا.
مشخصات نشر	کرج: انتشارات جنوب، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۲۸۰ ص.: مصور (رنگی)، جدول.
شابک	978-600-96054-0-8
وضعیت فهرست نویسی	فیپا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۲۶۵ - ۲۶۷.
موضوع	بندر حسینه
موضوع	بندر حسینه - تاریخ
رده بندی کنگره	DSR ۲۰۷۵ / ن ۳۴۴ ح ۵۱۳۹۴
رده بندی دربی	۹۵۵/۷۳۴۲
شماره کتابشناسی ملی	۴۰۳۷۴۲۱

انتشارات جنوب

نشانی انتشارات: استان البرز - کج - مشکین دشت - خیابان شهید صبری -

خیابان امین یک - پلاک ۱، تلفن: ۰۲۶۳۶۲۱۸۵۸۱

مؤلف: دکتر محمد حسن ن

ویراستار: فاطمه نجفی

ناشر: انتشارات جنوب

چاپ و صحافی: رامین

چاپ: اول - ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۷۰۰۰ تومان

شابک: 978-600-96054-0-8

این اثر، مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هرکسی تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه نماید مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار
۱۳	مقدمه
۱۵	فصل اول: بندر حسینه در تقسیمات کشوری استان هرمزگان
۱۸	نگاهی به خلیج فارس
۳۱	استان هرمزگان و بندرعباس
۳۴	شهرستان درلنگه
۳۹	فصل دوم: جغرافیای طبیعی بندر حسینه
۴۲	لرزه‌خیزی و زلزله
۴۵	پوشش گیاهی بندر حسینه
۵۳	اقلیم بندر حسینه
۵۷	فصل سوم: جغرافیای اقتصادی بندر حسینه
۵۹	صید و صیادی در بندر حسینه
۷۱	دریانوردی بندر حسینه
۷۴	نقش وسایل جهت‌یاب و رهنماها در دریانوردی بندر حسینه
۸۴	پیش‌بینی‌های دریانوردان بندر حسینه و نقش آن در تردد کشتی‌ها
۸۶	سنت نوروز دریا در بین دریانوردان بندر حسینه
۸۹	انواع کشتی و لنج در بندر حسینه
۹۵	فصل چهارم: جغرافیای تاریخی بندر حسینه
۱۱۱	فصل پنجم: تاریخ فرهنگی - اجتماعی و آداب و رسوم مردم بندر حسینه
۱۱۳	مراسم مولود خوانی
۱۱۵	آداب مردم بندر حسینه در روز عید سعید فطر در گذشته و اکنون
۱۱۷	آداب کفن و دفن و مجالس ختم مردگان
۱۲۰	مراسم عید قربان (عید حج) در گذشته و حال بندر حسینه
۱۲۳	قبله دعا (مراسم طلب باران)
۱۲۴	خوراک مردم در بندر حسینه و سیر تحول آن از قدیم تاکنون
۱۳۰	انواع خوراک و شیوه تهیه آن‌ها در بندر حسینه از گذشته تاکنون

۱۴۳	فصل ششم: پوشش و پوشاک مردم بندر حسینه
۱۴۵	پوشاک و صنایع دستی مردم بندر حسینه
۱۴۹	مواد پوشاک در استان هرمزگان
۱۵۳	انواع پوشاک سنتی مردم هرمزگان و بندر حسینه
۱۷۱	فصل هفتم: نقش زنان حسینه‌ای در حیات سیاسی و اجتماعی این بندر
۱۷۳	نقش زن بندر حسینه‌ای در نخل‌داری
۱۷۷	فصل هشتم: بندر حسینه در دوران معاصر
۱۷۹	معاونت صیادی حسینه، تعاونی برتر کشور
۱۸۵	بندر حسینه، پل آن به بندر تجاری صیادی و اقدامات صورت گرفته در این بندر
۲۰۳	سردخانه ستاره دریایی بندر حسینه
۲۰۳	ساخت مساجد بندر صیادی حسینه
۲۰۸	بندر حسینه و برگزاری جشن ملی و مذهبی
۲۱۹	نقش دهیاری و دهیار این بندر در ابا انی بندر حسینه
۲۵۶	چشم‌اندازی به آینده بندر حسینه
۲۵۹	منابع
۲۶۷	ضمایم

پیشینه

بنادر و جزایر خلیج فارس با توجه به موقعیت ژئوپلیتیک و جغرافیای اقتصادی‌شان همواره اهمیت خاصی در تاریخ خلیج فارس داشته‌اند. این بنادر و جزایر مراکزی برای تبادل فرهنگی و اختلاط اقوام و مذاهبی مختلف است که با مسالمت و تساهل و تسامح در طول تاریخ ایران کنار هم زندگی می‌کنند. در این بین برای و بنادر سواحل شمالی خلیج فارس تنوع قومی و اختلاط نژادی بیشتری دارند. مردم این بنادر و جزایر در جایگاه مرزداران وطن پرست از هر قوم و نژاد، همواره در طول تاریخ ایران و خلیج فارس نقش ایفا کرده‌اند و همین مردم بنادر و جزایر خلیج فارس بودند که در زمان اخراج پرتغالی‌ها بیشترین نقش را داشتند. این مردم از اقوام مختلف همواره در طول تاریخ ایران بیشترین تابعیت را در دست می‌گرفتند و ایران داشته و دارند و به خوبی دریافته‌اند که دولت ایران می‌تواند در هر زمان به بهترین شیوه امنیت جانی و مالی آن‌ها را تأمین کند. در بین بنادر خلیج فارس در استان هرمزگان و شهرستان بندر لنگه، بندر حسینه تمامی ویژگی‌های فوق را دارد. این بندر کوچک که در بنامه از اخیر به اوج پیشرفت و شکوفایی رسیده‌است، می‌تواند نمادی برای پیشرفت سایر بنادر و جزایر خلیج فارس باشد که به کمک مدیریت انسانی و ارتباط خوب با دولت مرکزی، توانسته‌است مراحل ترقی خود و مناطق اطراف خود را مهیا سازد. خاندان خدمتگزار پورعبدالله و به ویژه حسن پورعبدالله در این بندر از جمله خاندان‌های فرهنگی و پرتلاش بودند که در کنار خاندان‌های دیگر این بندر با مدیریت انسانی صحیح توانستند در ترقی فرهنگی و اقتصادی آن نقش ایفا کنند. آقای ابراهیم علیزاده دهیار یک دهه اخیر این روستا در کنار اعتمادهای آقای حسن پورعبدالله رئیس شورای اسلامی این روستا به بهترین شیوه، عمران و آبادانی این بندر مهم صیادی و تجاری را پی‌گیری کرده‌است و حتی به عنوان دهیار نمونه شهرستان بندر لنگه شناخته شده‌است.

بررسی شخصیت حسن پورعبدالله که از نظر انسانی، اخلاقی و دانش و تجربیات فردی می‌تواند الگوی بسیاری از بندرنشینان خلیج فارس قرار بگیرد، به همراه دانش مدیریت ابراهیم علیزاده و اقدامات آن‌ها در شکوفایی بندر حسینه در این کتاب به صورت مفصل بررسی می‌شود.

در مورد سازماندهی کتاب باید عنوان کرد که در فصل اول به بندر حسینه در تقسیمات کشوری استان هرمزگان پرداخته می‌شود. در این فصل که شامل سه گفتار است، ابتدا به اهمیت خلیج فارس، که بندر حسینه نیز یکی از بنادر شمالی آن است، پرداخته می‌شود، سپس مختصری راجع به استان هرمزگان و شهر بندرعباس که مرکز استان هرمزگان است، آورده می‌شود و در نهایت شهرستان بندر لنگه، که بندر حسینه از لحاظ تقسیمات کشوری جزئی از آن محسوب می‌شود، مورد بررسی اجمالی، قرار می‌گیرد. در فصل دوم راجع به جغرافیای طبیعی و اقلیم بندر حسینه مطالبی آورده می‌شود، فصل سوم کتاب در مورد جغرافیای تاریخی بندر حسینه است. در فصل چهارم جغرافیای اقتصادی این بندر و مباحث صید و صیادی مورد رتوی قرار می‌گیرد و در فصل پنجم نیز اوضاع کنونی بندر حسینه از لحاظ عمران و آبادی تبیین می‌شود.

نویسنده این کتاب دکتر محمد حسن نیا، کثرتی تاریخ ایران اسلامی از دانشگاه تهران، استاد دانشگاه و پژوهشگر است. ایشان که مولد شهرستان بستک است، مقطع کارشناسی ارشد خود را در رشته تاریخ جهان (گرایش تاریخ اروپا) در دانشگاه شهید بهشتی گذرانده و پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود را در زمینه روابط ایران و پرتغال، در مقطع کارشناسی ارشد در دوره صفویه با درجه عالی دفاع کرده‌است و پایان‌نامه دکتری خود را نیز تحت عنوان «شکل‌گیری و توسعه شرکت نفت ایران و انگلیس ۱۹۰۱-۱۹۱۴» با درجه عالی در دوره تاریخ دانشگاه تهران دفاع نموده‌است. ایشان درس‌های مربوط به تاریخ اروپا، تاریخ نفت ایران، تاریخ خلیج فارس را در دانشگاه‌های پیام نور تهران و همچنین درس‌های تاریخ ایران را در مقطع کارشناسی ارشد در بنیاد ایران‌شناسی که وابسته به دانشگاه شهید بهشتی است، تدریس کرده و تاکنون بیش از صد مقاله، چهل نقد کتاب، شش کتاب و بیست سخنرانی در همایش ملی و بین‌المللی دارد.

در اینجا برخورد لازم می‌دانم از تمامی کتابخانه‌های معتبر کشور از جمله کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، کتابخانه ملی و سازمان اسناد ملی کشور که اسناد و منابع این تحقیق را در اختیار بنده قرار دادند و به غنای علمی کتاب کمک کردند، تشکر نمایم. همچنین جا دارد از جناب آقای حسن پورعبدالله رئیس محترم شورای اسلامی بندر حسینه که هزینه مالی نگارش

و چاپ کتاب را متقبل شده و جناب آقای ابراهیم علیزاده دهیار محترم بندر حسینه که در تمامی مراحل این تحقیق دشوار به بنده کمک کردند و با مصاحبه‌های خود یاری‌رسان پژوهش بوده‌اند، تشکر شود. همچنین از دیگر اعضای شورا آقایان حسن بحری، حسین دیوان‌زاده، سلمان پورعبدالله و عبدالله پورعبدالله تقدیر و تشکر می‌گردد و جا دارد از امام جمعه بندر حسینه جناب آقای علی بحری قدردانی شود. در این بین از سرکار خانم فاطمه نجفی که ویراستاری، سرویراستاری و نمونه‌خوانی نهایی کتاب را برعهده داشتند و همسر سرکار خانم محبوبه عرفان و دخترم سارا حسن نیا، که در زمان تألیف کتاب نهایت همراهی را داشتند، کمال تشکر دارم، در پایان از دو دانشجوی کارشناسی ارشد رشته ادبیات عرب دانشگاه تهران آقایان علی پورعبدالله و سلمان بحری که در رساندن عکس‌ها به این نوشتار کمک نمودند تشکر می‌گردد. به این امید که کتاب «بندر حسینه در گذر تاریخ» الگوی علمی برای نگارش کتاب‌هایی در زمینه درباره بنادر و جزایر خلیج فارس باشد.

دکتر محمد حسن نیا

پاییز ۱۳۹۵

مقدمه

بنادر خلیج فارس سوق مدنی و بیرینه‌ای دارند. برخی از این بنادر در طول حیات اجتماعی و سیاسی خود بارها تجدید بنا شده و یا تغییر مکان داده‌اند، اما روح حیات انسانی در آن‌ها همچنان تداوم داشته و مردمانی سازگاری با آن اقلیم در آن بنادر می‌زیستند. در جوار ساحل بودن علی‌رغم آنکه فوایدی چون استفاده از نعمات دریا برای امرار معاش در برداشت، خطراتی چون هجوم زدن دریایی و به غارت رفتن مال ساحل‌نشینان را به دنبال داشته‌است. چه بسا مردمانی که در این سواحل می‌زیستند بر اثر عوامل طبیعی و انسانی به صورت کامل به مکان دیگر مهاجرت می‌کردند و مردمانی نیز به صورت مهاجر در این سواحل زیست خود را شروع می‌کردند. همچنین برخی از بنادر خلیج فارس نیز که سابقه تمدنی زیادی دارند از نظر ترکیب جمعیتی از قدیم‌ترین زمان تاکنون کمترین تغییر را داشته‌اند. بندر تاریخی حسینه که عموماً یک بندر صیادی است در دوران حیات خود بنا به تاریخ شفاهی مردم این بندر و وجود برخی از آثار، چهار بار تجدید بنا شده‌است. مبحثی که در مورد بندر کنگ نیز صادق است. برخی از مکان‌های حسینه قدیم هنوز مشهود است و برخی آثار دیگر در اثنای ساختن حسینه جدید از بین رفته‌اند که افرادی از مردم حسینه هنوز این آثار را به یاد دارند. در حسینه قدیم، مردم علاوه بر دریانوردی به دامداری و کشاورزی نیز می‌پرداختند و چه بسا به خاطر نبود وسایل دریانوردی، امرار معاش مردم این بندر از

طریق کشاورزی و دامداری صورت می‌گرفت. حسینه قدیم که هنوز آثاری از آن به شکل سفال و دیگر موارد هویدا است، در محیط جغرافیایی قرار داشت که برای دامداری بسیار مناسب بود و از کوه اطراف نیز می‌شد برای نگه‌داری این دام‌ها استفاده کرد. از سوی دیگر زمین‌های کشاورزی و مراتع جنگلی زیادی نیز در اطراف آن قرار داشت. لذا با پیشرفت وسایل دریانوردی و تشویق دریانوردان بندر حسینه برای صید ماهی و مروارید، به تدریج مردم این بندر سبک زندگی خود را از مردمی دامدار و کشاورز به صیاد و ماهیگیر تغییر دادند. این نوشتار که در مورد بندر حسینه در گذر تاریخ است تا حدودی به حیات اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی مردم بندر حسینه در گذر تاریخ می‌پردازد و نشان می‌دهد که بندر حسینه در طول حیات تاریخی خود چه فرود و چه رونق را پشت سر گذاشته است و دلایل این فراز و فرود چه بوده است.